

ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਤਰਤੀਬ

ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਗਾਂ ਤੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਗੌਰ ਕਰਨ ਤੇ ਜੇ ਸੰਯੋਗ ਨਾਲ ਮੁਮਕਿਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇਕ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਦਿਮਾਗ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਨੁਸ਼ਾਸਿਤ ਹੈ, ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚੂਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।¹ ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਬਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਕੋਈ ਹੈ? ਬਿਨਾ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਖੁਦਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨਾ (ਕਾਰਣ ਕਾਰਜ ਸਬੰਧ ਦੇ ਅੱਗੇ) ਮੰਨਣ ਦਾ ਦੂਜਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਣ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੀ ਹੈ।

ਪੈਂਤੀ ਦੇ ਅੱਖਰ

ਸੂਪ ਵਾਲਾ ਡੱਬਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਂਤੀ ਦੇ ਅੱਖਰ ਮਿਲ ਜਾਣ² ਤਾਂ ਮੰਨਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਜਿਹਾ ਮੁਮਕਿਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਕੜਾਹੀ ਵਿਚ ਉਲੱਦਣ ਤੇ ਪੈਂਤੀ ਦੇ ਅੱਖਰ ਕਿਸੇ ਕਵਿਤਾ ਜਾਂ ਜ਼ਬੂਰ 23 ਦਾ ਰੂਪ ਲੈ ਲੈਣ। ਪੈਂਤੀ ਜਾਂ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦੇ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਮਾਗੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸਨੂੰ ਕੜਾਹੀ ਵਿਚ ਪਕਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹਦੇ ਲਈ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ, ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ਤਰਤੀਬ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਜਾਂ ਟੈਲੀਫੋਨ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦੇ ਅੱਖਰ ਜਾਂ ਅੰਕ ਛਪਾਈ ਦੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਧਮਾਕੇ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਸਨ।

ਧਾਤ ਦੇ ਟੁਕੜੇ

ਧਾਤ ਦੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨਾਲ ਘੜੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਡੇਵਿਡ ਹਿਊਮ ਦੇ ਹਮਲੇ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਤਰਕ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਿਊਮ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ‘‘ਲੋਹੇ ਦੇ ਕਈ ਟੁਕੜਿਆਂ’’ ਨੂੰ ਇਕ ਥਾਂ ਰੱਖਣ ਨਾਲ, ‘‘ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਘੜੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਣਗੇ, ਅਤੇ ਇਹਦੇ ਲਈ ‘‘ਮਨੁੱਖੀ ਦਿਮਾਗ’’ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪਰ ਉਹਨੇ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ‘‘ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਇਹ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਵਿਰੋਧ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਆਖਦੇ ਹਾਂ’’ ਐਨਾ ਬੇਕਾਰ ਅਤੇ ਨੁਕਸਦਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।³ ਘੜੀ ਬੇਕਾਰ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨੁਕਸਦਾਰ, ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਨੁੱਖੀ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖੀ ਦੇਹ

ਕਿਸੇ ਰਸਾਇਣ ਵਿਗਿਆਨੀ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਦੇਹ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਚੌਂਹਠ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸ

ਵਿਚ ਮਿਲਾਇਆ। ਉਹ ਚੌਹਠ ਤੱਤ ਸੰਜੋਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ (ਕੰਕਾਲ, ਪੱਠੇ, ਸਾਹ ਨਲੀਆਂ, ਲਹੂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਪਾਚਕ, ਖਪਾਉਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਜਨਨ) ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਸ ਇਕ ਦੇਹ ਵਿਚ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਮੀਲ ਲਹੂ ਵਹਿਣੀਆਂ, ਪਸੀਨੇ ਦੀਆਂ 15 ਲੱਖ ਗੂੰਥੀਆਂ, ਫੇਫੜਿਆਂ ਦੇ 70 ਕਰੋੜ ਸੈੱਲ, ਨਾੜੀਆਂ ਦੀਆਂ 30 ਖਰਬ ਕੋਸ਼ਿਕਾਵਾਂ, 30 ਲੱਖ ਚਿੱਟੇ ਲਹੂ ਕਣ, 18 ਹਜ਼ਾਰ ਖਰਬ ਲਹੂ ਕਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਅਜਿਹੇ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਬਹਿਸ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ, ਜਿਹਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਚੌਹਠ ਤੱਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਆਏ, ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਇਵੇਂ ਜੁੜ ਗਏ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਘੁੰਮਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਆਦਮੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਕ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੈਰੂ ਵਿਚ ਹਿਊਮ ਨੇ ਇਕ ਯੂਨਾਨੀ ਵੈਦ (ਗਲੇਨ) ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਸੀ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਸਤਿਕ ਸੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਦੇਹ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਦੇ ਕਾਰਣ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਿਊਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚਾਲੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ‘ਵਿਲੱਖਣ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 284 ਹੱਡੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਲਾ ਦਾ ਇਕ ਬੇਹਤਰੀਨ ਮੁਜ਼ਾਹਿਰਾ’ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਿਊਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ‘ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਇੰਨੇ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਪੇਚੀਦਗੀ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿਚ’ ਚਮੜੀ, ਨਾੜਾਂ ਅਤੇ ਨਸਾਂ ‘ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ’ ਤੇ ਉਹ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਛੇ ਸੌ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਗੌਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ‘ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ 6,000 (ਤੋਂ ਵੱਧ) ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਬੜੀ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਾਲ ਲਾਇਆ ਗਿਆ’ ਹੈ। ਫਿਰ ਦਿਮਾਗ ‘ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ! ਗਲੇਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਤੋਂ ਹਿਊਮ ਇੰਨਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਸ ਨਾਸਤਿਕ ਨੇ ਆਪੇ ਕਿਹਾ, ‘ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਬੁੱਧ ਤੇ ਹੁਣ ਕਿਸਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ?’ ਹਿਊਮ ‘ਤੇ ਤਰਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਹੋਣ ਦੇ ਇੰਨਾ ਨੇੜੇ ਆਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹ ਸ਼ੱਕ ਵਿਚ ਜਾ ਪਿਆ।’

ਮਨੁੱਖੀ ਦੇਹ ਵਿਚ ਪਿਆਨ ਨਾਲ ਤਰਤੀਬ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਵਿਚ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੀ ਹਰ ਨਸਲ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹਨ। ਦੇਹ ਵਿਚ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੈੱਲ ਹਰ ਅੰਗ ਆਪਣੀ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਸ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਉਂਦੇ ਜੀਵ ਦੀ ਹਰ ਨਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਫਰਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਅਮੀਨੋ ਐਸਿਡਾਂ ਨਾਲ ਬਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਸੈੱਲ ਦੀ ਹਰ ਦੂਜੇ ਸੈੱਲ ਨਾਲੋਂ ਵੀਹ ਅਮੀਨੋ ਐਸਿਡ ਫਰਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਰੀਰ ਦੇ ਹਰ ਅੰਗ ਲਈ ਸਹੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਐਸਿਡਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਸੰਤੁਲਨ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ‘ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣਾਏ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਅਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗਣਿਤ ਦਾ ਜਾਣਕਾਰ ਇਹ ਨਿਚੋੜ ਕੱਢ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਂਕੜਿਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਹੈ।’ ਹਾਰਮੋਨ ਦੀ ਦਵਾਈ (ਇਨਸੁਲੀਨ) ਉਸ ਆਮ ਜਿਹੇ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹਾਰਮੋਨ ਇਨਸੁਲੀਨ ਸੋਲਾਂ ਐਸਿਡਾਂ ‘‘ਹੋਰ ਸੰਭਾਵਿਤ ਢਾਂਚਿਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ... ਨਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਓਸੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿਚ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।’ ਸੰਭਾਵਿਤ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਗਿਣਤੀ ‘‘ਛੇ’’ ਨਾਲ 59 ਸਿਫ਼ਰੇ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕੋ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹਾਰਮੋਨ ਇਨਸੁਲੀਨ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਖਗੋਲੀ ਨਿਆਮ

ਪਲੈਟੋ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ‘‘ਰੁੱਤਾਂ ਦਾ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਆਉਣਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਣਾ’’ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ‘‘ਸਬੂਤ’’ ਹੈ। ‘‘ਬੀਜਣ ਅਤੇ ਵੱਢਣ, ਠੰਢ ਅਤੇ ਧੁੱਪ, ਗਰਮੀ ਅਤੇ ਸਰਦੀ, ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ’’ (ਉਤਪਤ 8:22) ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਆਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

1682 ਵਿਚ ਹੈਲੀ ਨਾਂ ਦੇ ਇਕ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਸ਼ਾਹੀ ਖਗੋਲ ਵਿਗਿਆਨੀ ਨੇ ਧੂਮਕੇਤੂ ਦੇ ਰਾਹ ਦਾ ਪਤਾ ਲਾਇਆ। ਖਗੋਲੀ ਨਿਆਮ ‘ਚ ਆਪਣੇ ਯਕੀਨ ਕਰਕੇ ਉਸਨੇ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਧੂਮਕੇਤੂ ਵਾਂਗ ਹਰ 76 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇਗਾ। 1742ਈ. ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਪਰ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਚਾਰ ਵਾਰ (1758, 1835, 1910, ਅਤੇ 1986) ਹੈਲੀ ਦਾ ਧੂਮਕੇਤੂ ਨਜ਼ਰ ਆ ਚੁਕਿਆ ਹੈ।

ਪਰਸਿਵਲ ਲੋਵੇਲ ਨਾਂ ਦੇ ਇਕ ਅਮਰੀਕੀ ਖਗੋਲ ਵਿਗਿਆਨੀ ਨੇ ਇਸ ਪੱਕੇ ਯਕੀਨ ਨਾਲ ਕਿ ਗ੍ਰਹਿ ਨਿਆਮ ਵਿਚ ਬੱਧੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਐਨੇ ਦੂਰ ਦੇ ਇਕ ਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦਾ ਚੱਕਰ ਕੱਟਣ ਲਈ 248 ਸਾਲ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫਲੈਗਸਟਾਫ਼, ਅਰਿਜੋਨਾ ਵਿਚ 1905 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ 1916 ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਤਕ ਉਹ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਦੂਰਬੀਨ ਨਾਲ ਖੋਜ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਫਲੈਗਸਟਾਫ਼ ਵਿਚ ਲੋਵੇਲ ਓਬਜ਼ਰਵੇਟਰੀ ਤੋਂ 1930 ਵਿਚ ਕਲਾਈਡ ਡਬਲਯੂ. ਟਾਮਬਾਗ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਇਸ ਗ੍ਰਹਿ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਨਾਂ ਪਲੈਟੋ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਰੱਖਿਆ।

1504 ਵਿਚ ਜਮਾਇਕਾ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ‘ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕ੍ਰਿਸਟੋਫ਼ਰ ਕੋਲੰਬਸ ਨੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਿਆਮਾਂ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜਮਾਇਕਾ ਟਾਪੂ ਤੇ ਕੋਲੰਬਸ ਨੇ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਸਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾ ਦੇਣ ਤੇ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ‘‘ਜੇ ਉਹ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਕਰਕੇ ਉਸਦਾ ਵਿਰੋਧ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਚੰਦਰਮਾ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੇਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। (ਰਿਜ਼ਿਓਮੈਟੇਨੁਸ ਦੇ ਖਗੋਲੀ ਕੈਲੰਡਰ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ 29 ਫ਼ਰਵਰੀ 1504 ਨੂੰ ਪੂਰਣ ਚੰਦਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ ਸੀ) ਇਸ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਦੇ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸੁਲਝਾ ਲਈ ਗਈ।’’⁷

ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਯਹੂਦੀ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਜਿਊਡਿਆਸ ਫਿਲੋ (ਲਗਭਗ 20ਈ:ਪੂ. - 50ਈ.) ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ‘‘ਸੰਜੋਗ ਲਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ,’’ ਬਲਕਿ ‘‘ਸਭ ਕੁਝ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕਾਇਮ ਅਟੁੱਟ ਨਿਆਮਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।’’⁸ ਹਿਊਮ ਨੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਆਮਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇਕ ਮਹਾਨ ਖ਼ੁਦਾ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ‘‘ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਇਕ ਅਣਗਣਿਤ ਸਮਾਜ’’ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਇੰਨੀ ਨੇੜਲੀ ਏਕਤਾ ਸਾਨੂੰ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕੋ ਦਿਮਾਗ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਖੰਡਨ ਲਈ ਹਿਊਮ ਦੀ ਗੱਲ ਵਿਚ ਇਸ ਦਲੀਲ ਦਾ ਅਖੰਡਨੀ ਸੁਝਾਅ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲੋਕ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਮੱਕੜੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੇ ਢਿੱਡ ਨਾਲ ਇਸ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਬੁਣਿਆ। ਹਿਊਮ ਦੀ ਦਲੀਲ ਸੀ ਕਿ ‘‘ਇਸ ਦਾ ਸੰਤੋਸ਼ਜਨਕ ਕਾਰਣ ਦੇਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇੰਨਾ ਤਰਤੀਬਵਾਰ ਸਿਸਟਮ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੇਟ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬੁਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।’’⁹

ਚੰਦਰਮਾ ਤੇ ਜਾਣਾ ਗਣਿਤ ਅਤੇ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਿਆਮਾਂ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਿਆ ਹੈ। 5 ਫਰਵਰੀ 1971 ਨੂੰ ਅਪੋਲੋ 14 ਦੀ ਟੋਲੀ ਐਲਨ ਬੀ. ਸ਼ੈਪਰਡ, ਐਡਗਰ ਡੀ. ਮਿਸ਼ੇਲ ਅਤੇ ਸਟੁਅਰਟ ਰੂਸਾ ਛੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਉਡਾਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਚੰਦਰਮਾ ਤੇ ਫਰਾ ਮਾਉਰੋ ਨਾਂ ਦੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਾਲ ਉੱਤਰ ਗਏ ਸਨ। ਮਸ਼ੀਨ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨੀ ਖਰਾਬੀ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਡਾਣ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਪਾ ਕੇ ਪੁਲਾੜ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣ ਸਕਦੀ ਸੀ। (ਆਕਸੀਜਨ ਟੈਂਕ ਵਿਚ ਧਮਾਕਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਅਪੋਲੋ 13 ਦੀ ਟੀਮ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਨਾਲ ਮਿਸ਼ਨ ਨਾਕਾਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ)। ਕਮਾਂਡਰ ਸ਼ੈਪਰਡ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਅਪੋਲੋ 14 ਦੇ ਪੁਲਾੜ ਯਾਤਰੀਆਂ ਨੇ 'ਇਹ ਗਲਤੀ ਕਰਨ' ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਜਿਸਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਲਾੜ ਯਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅੰਤਰਾਸ ਤਾਰੇ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਫਰਾ ਮਾਉਰੋ ਵੱਲ ਅੱਗੇ ਵਧ ਸਕੇ ਸਨ। ਅੰਤਰਾਸ ਸਕਾਰਪਿਓ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਦੱਖਣੀ ਤਾਰਾ ਮੰਡਲ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਦੋ ਸੌ ਗੁਣਾ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਇਹ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਦੋ ਕਰੋੜ ਸੰਖ (2, 17, 03, 07, 52, 00, 00, 000) ਮੀਲ ਦੂਰ ਹੈ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਲਾੜ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੇ 5 ਫਰਵਰੀ 1971 ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਪੈਣ ਵਾਲੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਅੰਤਰਾਸ ਤੋਂ 370 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਵ 1601 ਈ. ਵਿਚ ਨਿੱਕਲੀ ਸੀ। ਪੁਲਾੜ ਦੀ ਇਸ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਨਿੱਕਲਣ ਵਾਲੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਨਾਲ ਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਲਾੜ ਯਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਚੰਦਰਮਾ 'ਤੇ ਜਾਣ ਦਾ, ਬਲਕਿ ਇਸਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਉਹ ਚੰਦਰਮਾ ਦੇ ਉਸੇ ਥਾਂ ਜਾ ਉੱਤਰੇ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਉੱਤਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਅਪੋਲੋ 14 ਉਡਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਖਗੋਲ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਦੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਖਗੋਲੀ ਨਿਆਮਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਹੋਣ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇੰਨੇ ਹੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਜੋਖਮ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤੀ। ਜੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਿਆਮ ਟਿਕਾਉ ਨਾ ਹੁੰਦੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਪੁਲਾੜ ਯਾਤਰੀ ਨਾ ਤਾਂ ਚੰਦਰਮਾ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉੱਥੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਵਾਪਸ ਆ ਸਕਦੇ ਸਨ।

ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ 'ਨਵਾਂ ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨ' (ਅਣੂਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਨਾਂ ਦੀ ਹਲਚਲ ਬਾਰੇ ਅਨਿਸ਼ਚਤਤਾ ਦੇ ਹੇਸਨਬਰਗ ਦੇ ਨਿਆਮ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ) ਜਾਹਿਰਾ ਤੌਰ ਤੇ ਬੇਨਿਆਮੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸਭ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਾ ਬਦਲਣ ਵਾਲੇ ਨਿਆਮਾਂ ਨਾਲ (ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਇਹ ਵਧੇਰੇ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦਕਿ ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨੀ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ 'ਚ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਚਦੇ ਸਨ। ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਵਿਚ ਬੇਨਿਆਮੀ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ। ਸ਼ਿਕਾਰੋ ਨੇੜਲੇ ਐਟਮੀ ਅਨਰਜੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਲਬਾਰਟਰੀ (ਅਰਗੌਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਲਬਾਰਟਰੀ) ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਇਕ ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨੀ ਡਾਕਟਰ ਜੌਨ ਐਚ. ਮਾਰਟਿਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਬ-ਐਟਮੀ ਕਣ 'ਨਵੇਂ' ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਭੌਤਿਕ ਤਰਤੀਬ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ... ਪਰ ਇਕ ਨਿਆਮ ਜੋ ਤਰਤੀਬਬੱਧ ਹੈ ... ਉਹ ਤਰਤੀਬਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ।' ਇਕ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਨ 'ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।' ਕੁਦਰਤ ਬਾਰੇ ਸਾਡੇ ਗਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਨਿਆਮ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ, ਪਰ ਜਾਹਿਰਾ ਤੌਰ ਤੇ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਨ ਦਾ ਨਿਆਮ ਹੈ।¹⁰

ਸਾਰ

ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਤਰਕਸ਼ਕਤੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਤਰਕਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਪੂਰਵ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਖੁਦਾਈ ਤਰਕਸ਼ਕਤੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸਦੀ ਸੱਚਾਈ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਪ੍ਰਬੰਧ ਤੋਂ ਤਰਕ ਇਸ ਸਬੂਤ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹਿਸਾਬਦਾਨ ਅਤੇ ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਪਲੈਟੋ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਯਕੀਨ ਦੁਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਟਿੱਪਣੀਆਂ

¹ਯਸਾਯਾਹ 45: 18 ਵੇਖੋ। ਬੇਤਰਤੀਬ ਉਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਜਾਵੇਗਾ 'ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਕ ਤਰਤੀਬ ਨਾਲ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰਦੀਆਂ, ਦੋਬਾਰਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰਦੀ, ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪਕਿਆਈ ਨਹੀਂ, ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਪੱਕੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ' (ਐਫ. ਆਰ. ਟੇਨੈਂਟ, *ਫਿਲਾਸਫੀਕਲ ਥਿਓਲੋਜੀ* [ਕ੍ਰਿਬਨਿਟ: ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈੱਸ, 1956], 2:60)।²ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਸੂਪ ਵਿਚ ਵਰਣਮਾਲਾ (ਜਿਵੇਂ ਪੈਂਤੀ) ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਂਗ ਕੱਟ ਕੇ ਪਾਸਤਾ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।³ਹਿਊਮ ਸਿਲੈਕਸ਼ਜ਼, ਸੰਪਾ. ਚਾਰਲਸ ਡਬਲਯੂ. ਹੇਂਡਲ ਜੂਨੀਅਰ (ਨਿਊ ਯਾਰਕ: ਚਾਰਲਸ ਸਕ੍ਰਿਬਨਰ'ਜ਼ ਸੰਜ਼, 1955), 308-9 ਵਿਚ ਡੇਵਿਡ ਹਿਊਮ, 'ਦਿ ਡਾਇਲੋਗਜ਼ ਕਨਸਰਸਿਗ ਨੈਚੁਰਲ ਰਿਲਿਜਨ।' ⁴ਉਹੀ, 385-86 ⁵ਕੇ. ਯੂ. ਲਿੰਡਰਸਟਰਾਮ-ਲੈਂਗ, 'ਹਾਉ ਇਜ਼ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਮੇਡ?' *ਸਾਇਟਿਫਿਕ ਅਮੈਰੀਕਨ* (ਸਿਤੰਬਰ 1953): 100-6. ⁶ ਪਲੈਟੋ, *ਦਿ ਵਰਕਸ ਆਫ ਪਲੈਟੋ*, ਬੁਕ X, *ਲਾਅਜ਼*, ਅਨੁ. ਬੀ. ਜੌਵਟ (ਨਿਊ ਯਾਰਕ: ਡਾਇਲ ਪ੍ਰੈੱਸ, ਮਿਤੀ ਰਹਿਤ), 453. ⁷*ਇੰਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ ਅਮੈਰੀਕਾਨਾ*, 1965 ਸੰਪਾ. ਇਲਿਓਸ ਮੇਕਸਕਿਲ ਵੱਲੋਂ s. v. "Eclipse." ⁸ਹਿਊਮ, 339. ⁹ਉਹੀ, 345. ¹⁰ਜੌਨ ਐਚ. ਮਾਰਟਿਨ *ਸਾਇਟਿਸਟਸ ਹੂ ਬਿਲੀਵ* (ਐਲਗਨ, ਇਲਿਨੋਇ: ਡੇਵਿਡ ਸੀ. ਕੁੱਕ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਕੰ., 1963), 42-43.